

ÂŞAR ve DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Doç. Dr. Mehmet E. PALAMUT *

a) Mahiyeti :

Arapça «uşr», Osmanlıca «öşr», Lâtince «decima» ve Fransızca «la dîme» (ondahk)m çoğulu olan âşar, şer'an toprak mahsûllerinden 1/10 oranında alınması lâzım gelen vergidir. Türklerin islâmiyeti benimseyişlerinden itibaren uygulaya geldikleri «rûsum-ı şer'îye»nin belli başlılarından sayılan âşar, oldukça tarihin derinliklerine giden bir maziye sahiptir. Her ne kadar, yalnız islâmî devlet sisteminin benimseyip geliştirdiği bir vergi türü olarak mütalâa ediliyorsa da, bu, yanlıcıdır. Zira, islâmiyet öncesi hristiyanlık döneminde ve hattâ Hz. İsa'dan evvelki çağlarda (Hz. İbrahim, Yakup ve Musa peygamberler zamanında) âşar sisteminin varlığından söz edilmekte; orta çağda, Selâhaddin Eyyubi'ye karşı başlatılan Üçüncü Haçlı Seferlerinin finansmanı için, Fransa ve İngiltere krallarının «Âşar-ı Selâhaddin» ihdasına sığındıkları gibi; genellikle batı dünyasında kilise tarafından toplanan bu verginin, yaygın üretime (buğday, şarap, yağ, vb.) «büyük âşar» (grosse dîme); kümes hayvancılığı ve buna benzer istihsale «küçük âşar» (menue dîme); sebze, keten ve kenevir üretimine «yeşil âşar» (la dîme verte); ve et hayvanlarının satışlarına de «et âşarı» (la dîme de charnage) şeklinde uygulandığı görülmektedir (1). Çünkü bu vergi, ziraî ürünlerden aynı olarak alını

* Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. öğretim üyesi.

(1) Bkz.: Adolphe HATZFELD, «Dictionnaire General de la Langue Française», 1. 1, Ed. Delagrave, Paris-1964, pp. 746-747; «Meydan Larousse», c. 1, s. 77; Mithat SERTOĞLU, «Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedi», İnkılâp Kitabevi, İstanbul-1958, s. 260.

makta olup, hiç şüphesiz, içerisinde yaşanan zaman ve mekân şartlarına da en uygun düşeni idi.

Her ne kadar «âşar»ın tam kelime anlamı 1/10 ise de, ziraî mahsûllere uygulanan bu vergi oranının, başlangıçta, üretim bölgelerine ve kullanılan üretim tekniklerine göre bir değişkenlik arz ettiği de bir gerçektir. Sözelimi, Rumeli'de 1/8 olan nisbet, Basra ve Halep'te 1/3 ile 1/2 arasında oynuyordu. Aynı şekilde, bir takım tabii imkânlarla (yağmur ve dere sularından yararlanma gibi) yapılan ziraî üretimde verginin oranı yüksek iken, bazı sun'î vasıtaların (beşerî emek sarfı ve teknik alet kullanımıyla kazılan kuyunun içerisindeki suyun dönme dolap veya rüzgârlı bir fırıldak ile dışarıya çıkartılarak bundan yararlanılması) üretim vetiresine sokulması hallerinde de, oran düşmekteydi. Kuşkusuz, vergi oranlarındaki bu değişiklik, «tam öşür» ve «yarı öşür» gibi ibârelerin doğum ve kullanımlarını intacetmiştir.

Âşarın konusu, hemen hemen bugünkü Gelir Vergisi Kanunumuzun ifade ettiği her türlü «Ziraî faaliyet»lerin sonuçları olup, kapsamı da, oldukça (pekmezinden balına, yüzünden avlanılan balıklara kadar) genişti. Matrah, ziraî ürünlerin gayrisafi toplamından meydana geliyordu. Aynı olan âşar'ın cibayeti, «iltizam yöntemi» ile yapılmaktaydı. Bununla beraber hemen belirtelim ki, Osmanlı toprak düzenini dokulayan «tımâr sistemi»nde, gerek idare ve gerekse mükelleflerin, belli vecibelerinin de bulunduğu (meselâ, tımâr ve has sahiplerinin ürünün hasadından itibaren bir hafta içerisinde gelme zorunluluğu; âşarı ödemeksizin, ziraî ürünler üzerinde, çiftçilerin tasarruf ve tesellüm yetkilerinin yokluğu gibi), asla gözden irak tutulmamalıdır.

Tabiidir ki zamanla, Osmanlı toprak düzeninin bozulmasına paralel olarak, iltizam yöntemi de asıl rayından çıkacak; mültezimler, ilkin yaptıkları «masrafları çıkarmak, sonra da mümkün olduğu kadar fazla kazanç sağlamak» amacıyla mükellefleri ezmeye başlayacaklar; dolayısıyla halk üzerindeki bu hoşnutsuzluk, kısa sürede Anadolu'da, bazı isyan tohumlarının çimlenişine dönüşecektir (2). İlâveye bile gerek yok ki, bu ortamda âşar, «Beyt-ül-mal» dan ziyade

(2) Charles MORAWITZ, *Türkiye Mallıyesi*, M.B.T.K. Yay., Damga Matbaası, 1979, s. 67-69.

Âsar ve Düşündürdükleri

mültezimler lehine gelişecek; koca imparatorluk, «Fasik yahudi eminler eline girecek ve harap olmaya» (Koçu Bey) başlayacaktır.

Filvaki, bu kötü gidişi önlemek için, âşarın cibayet yöntemi değiştirilerek «emanet»e geçilmiş ise de, bölgelere gönderilen memurlardan (muhasıl-ı emval) beklenen faydalar sağlanamayınca ve âşarın toplam miktarı da gitgide düşmeye başlayınca, bu yeni sistemden de 1842'lerde uzaklaşmış ve eskisine dönülmüştür.

Verginin oranına gelince, zaman içinde bazı değişmeler görülmele birlikte, 3 Kasım 1839'da ilân edilen Gülhane Hattı Hümayunu, «âşarın Tanzimat-ı Hayriye icra olunan yerlerde alel-umum lâfzi mânâsına mutabık olarak müsavaten onda bir olmasına, ittifak-ı ârâ» ile kararlaştırmıştır. Hiç şüphesiz, böyle sabit bir oran, çok geçmeden huzursuzlukların artmasına ve zaten mevcut olan malî adaletsizliklerin büyümesine yolaçmıştır.

Âşarın sonuncu bir özelliği de, bunun dinî bir nitelik taşımasıdır. Çünkü, gerek Kur'an-ı Kerim'de ve gerekse Hadis'de, âşara ilişkin hükümler vardır. Sözelimi, El-en'am sûresinin 141'nci âyeti meâlen şöyledir :

«O çardaklı ve çardaksız cennet bağları,
o meyveleri ve tadları çeşitli hurmaları,
mezrûâtı, zeytinleri, narları - birbirine hem
benzer, hem benzemez bir halde - yaratıp
yetiştiren O'dur. Her biri mahsul verdiği
zaman mahsulünden yeyin, Devşirildiği
ve toplandığı gün de hakkını verin!..» (3).

Yeri gelmişken burada bir hususu belirtmek gerek ki, o da «âşar» ile «zekât»ın birbirinden tamamen farklı bulunmalarıdır. Zira ilki, ziraî ödeme gücü bulunan herkesten alınan malî bir külfet olduğu halde; diğeri, reşit ve mümeyyiz müslimlerin nakden veya aynen her yıl edâ edeceği dinî bir vecibedir ve farzdır (4).

(3) Hasan Basri ÇANTAY, Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, C. 1, 5. b., İstanbul - 1965, s. 208.

(4) Bkz.: Dr. S. A. SİDDİKİ, İslâm Devletinde Malî Yapı», Çev.: Rasim ÖZDEN-ÖREN, Fikir Yay., İstanbul - 1973.

Belirtmeliyiz ki, anahatlarıyla yukarıda mahiyetini vurgulamaya çalıştığımız âşar, Osmanlı İmparatorluğunun en önemli bir malî kaynağı olma şansını göstermiş ve A. du VELAY'm 1850 yılında «La Revue des Deux Mondes» dergisinde yayımlanan Monsieur A. Ubicini'nin makalesine atfen verdiği rakama göre, % 30,4 oranını bulmuştur. Bu oran, 1863-64 malî bütçesinin toplam 346,2 milyon franklık gelirleri içerisinde 94,9 milyonla % 27,4 olup, bellibaş dört vergi geliri arasındaki ağırlığı ise, tabloda açıkça görülebileceği gibi, % 47,6'dır (5).

ÂŞARIN DÖRT VERGİ GELİRİ ARASINDAKİ YERİ
(1864 - milyon frank)

Vergiler	Miktar	%
Ağnam	20,5	10,3
Bedeli nakdî	14,0	7,0
Arazi vergisi	70,0	35,1
Âşar	95,0	47,6
T O P L A M	199,5	100,0

b) İlgası :

Tablo'dan da anlaşılacağı üzere, âşar, en önde gelen bir devlet varidatı olma vasfım her zaman korumuş; hattâ Cumhuriyetin ilk yıllarında, 1924 malî bütçesinde 27,5 milyon lira gelir sağlamıştır(6). Sağlamıştır amma, 17 Şubat 1925 tarihinde de 552 sayılı «Âşarın İlgasıyla Yerine İkame Edilecek Vergi Hakkında Kanun» ile «Âşar usulü mülga» kılınmış; «1341 (1925) senei maliyesinden itibaren arazi ve mahsulâtı araziye den işbu kanuna tevfikan vergi alınması» (m.1) cihetine gidilmiş; birtakım yeni vergiler ihdas edilmiş ve mevcut olan vergilere yeni zamlar yapılmıştır.

(5) A. du VELAY, *Türkiye Maliye Tarihi*, M.B.T.K. Yay., Damga Matbaası, 1978, s. 105-106.

(6) İ. Fazıl PELİN, *Finans İlimi ve Finansal Kanunlar*, 2. b., İ.Ü.İ.F. Yay., İstanbul - 1945, s. 307.

Âsar ve Düşündürdükleri

c) Tenkidi :

Âşar, yukarıda anılan kanunla kaldırılmıştır. Fakat bize göre bu olay, Cumhuriyet idaresinin başlangıçtaki sosyo-ekonomik dokusunu açıklayan başlıbaşma bir hadisedir. Yoksa öyle, ne «o dönemin koşulları altında, (...) atlı, kılıçlı, tımarlı ordusu(nun), Alman piyadesinin ateşli silahları karşısında» ki erimesiyle (7); ne bu verginin toplanma yönteminden kaynaklandığı sanılan, «Köylü (nün), mültezimin tazyiki altında nefes alamayacak bir hale» gelmesiyle (8); ve ne de «büyük toprak sahipleri dahil, çiftçiye, yeni rejimin bir hediyesi» (9) olarak bahşedilmesiyle açıklanabilir. Eğer âşarın kaldırılması, sanıldığı gibi, «Türk finansmanında en büyük, en radikal bir inkılâp hareket» (10) olsaydı, bugün, benzer bir vergiyi Suriye, Suudî Arabistan, Burma, Güney Kore, Formoza ve Komünist Çin gibi ülkelerde halâ uygulayanların bulunmaması lâzımdı.

Halbuki, 1920-1923 döneminde Meclis çatısı altında 26 kere âşar konusunun tartışılmasına rağmen, ancak âşarı kaldırma kanun tasarısının Şeyh Sait ayaklanması sırasında Meclis'e gelmesi ve hükümetin, tasarının müstaceliyetle görüşülmesini istemesi, pek öyle geçirilecek türden olaylar değildir. Değerli bir araştırmacı, bu meseleye şu biçimde yaklaşmaktadır :

«Âşarın kaldırılması, feodallere, büyük toprak ağalarına ve kapitalist çiftçilere verilen bir ödün oldu. Ticaret ve sanayi burjuvazisi, işçi sınıfı ve emekçilerin muhalefeti karşısında ve ve Doğu'da Kürt Şeyhlerinin isyan ettiği bir zamanda, feodallerle, toprak ağaları ve kulaklarla siyasal ittifakını güçlendirmek için Âşar'ı kaldırma yolunu seçti» (11).

Gerçekte, gerek Osmanlı İmparatorluğunda ve gerekse O'nun uzantısı olan Cumhuriyet idaresinde, bir derebey (féodal) düzeninden söz etmek, kanımızca oldukça abartmalı bir anlatım biçimidir.

(7) Güneri AKALIN, *Tarımımızın Sosyo-Ekonomik Yapısı, Vergileme ve Gelişme*, S.B.F. Yay., Ankara - 1975, s. 98.

(8) İ. Fazıl PELİN, a.g.e., s. 306.

(9) Doğan AVCIOĞLU, *Türkiye'nin Düzeni*, 3. b., Bilgi Yay., Ankara - 1969, s. 168.

(10) İ. Fazıl PELİN, a.g.e., s. 307.

(11) Yalçın KÜÇÜK *Türkiye Üzerine Tezler (1908-1978)*, Tekin Yay., Ankara - 1978, s. 81.

Çünkü, derebey düzeni, büyük toprak mülkiyetine dayanmakta olup, toprağı işleyenlerin, sadece mülk sahibinin (seigneur) insafına bağlı kalınarak boğaz tokluğuna çalışmalarından başka hiçbir hakları yoktur. Oysa âşarın uygulandığı Osmanlı «dirlik-düzenlik» sisteminde, devletin kendisi toprak ağalığını üstlenmekte ve çiftçiler, güçlü özel kişilerin mülk topraklarında kölelik şartları altında çalışmaları yerine kamunun malında bir tür «icarcı» olmaktadırlar. «Ondalık» olarak toplanan vergiyse, «aslında icar (=kira) dan başka bir şey değildir» (12). Kuşkusuz, Batılıların baskısıyla kabul olunan 132 maddelik 1858 Arazi Kanunununnamesi ile alışılmış toprak düzeni yıkılarak, mülk edinebilme imkânı, bazı sınırlamalarla reaya sınıfına tanınmıştır.

İyi ki, mirî arazi hakkında: «Tabaa-i devlet-i âliyeden olan kim-senin arazisi, tabaa-i ecnebiden olan evlâdına ve babasına ve anasına intikâl etmediği gibi, bu gibi ecnebilerin hakk-ı tapusunun da olmayacağı» (mad. 110); «Osmanlı tabiyetini terkeden kimselerin tarlaları da gerek Osmanlı, gerekse ecnebi tebaası olan evlâdına, babasına ve anasına intikal etmeyip derhal mahlû addiyle bilmüzayede talibine tefviz olunması» (mad. 111); «Ahalisi mevcut olan bir kar-yenin çiftlik ittihazıyla topraklarınm müstakilen bir şahsın uhdesi-ne verilemeyeceği» (mad. 130) gibi bazı katı kayıt ve şartlar getirilmiştir. Aksi halde, «arazi mülkiyetinin muayyen ellerde dört nala bir hareketle toplanması» kaçınılmazlaşacak; ve Türkiye’de; çok geçmeden «bir toprak esareti» (13), hiç kuşkusuz sergilenenecekti. Bununla beraber, mülk kazanma süreci, hergün biraz daha gelişmiş ve Cumhuriyet döneminde yaygınlaşan küçük ziraî işletme türlerini oluşturmuştur.

Belirtmemizde yarar var ki, gerek Birinci Dünya Savaşı, gerekse onu takibeden Millî Bağımsızlık Savaşı sıralarında ve savaş sonrası dönemlerde, aşırı bir istekle mülk edinme eğilimi artmıştır. Az gelişmiş ülkelerde görülen bu isteği tabii karşılamak gerekir. Çünkü, bir taraftan toprağa olan geleneksel bağlılık, diğer taraftan da sanayinin yokluğu ve sürekli olarak para değerinde meydana gelen erozyondan kaçma, toprak edinme isteğini güçlendirmektedir.

(12) Bkz.: Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimal Tarihi*, C. 2, A.Ü.D. T.C.F. Yay., Ankara - 1971, s. 219.

(13) Ömer Lütfü BARKAN, *Türkiye’de Toprak Meselesi (Toplu Eserler I)*, Gözlem Yay., İstanbul - 1980, s. 349-350.

Âsar ve Düşündürdükleri

Kat'i şekilde inkâr edilemez ki, sözkonusu nedenlerle Cumhuriyet idaresinde en çok toprak edinenler, derebeye değgin bünyevî bir nitelik göstermeseler de, Cumhuriyetin kaba çizgilerle oluşturduğu «mutlu azmhk»m üç halkasından birini dokuyacaklar (14); ve diğer halkalarla kolaylıkla tamlaşarak, «1923 İzmir İktisat Kongresinde, âşarın kaldırılması kararını oybirliğiyle» sağlayacaklar; kendi yararları doğrultusundaki «hiçbir ekonomik gerekçesi» (15) bulunmayan kanunî önlemleri çıkaracaklar; ve dolayısıyla da ekonomik faaliyetlerin kilitlerini tekellerine alacaklardır.

Âşar, şu ya da bu nedenle kaldırılmıştır. Fakat, 1875 Osmanlı malî yılı bütçesinde kamu gelirlerinin içerisindeki payı % 35,3 ve Yeni Cumhuriyet rejiminin 1924 bütçe yılı vergi geliri içindeki payı da % 23,9 (16) olan bu vergi ne ile ikame edilecektir? Bir başka anlatımla, Cumhuriyet idaresinin temel fonksiyonlarını finanse edecek yeterli kamu fonları nereden sağlanacaktır? Türkiye, savaş sonrası başlattığı ekonomik atılımlarını ve geniş ufuklu sosyal girişimlerini hangi kaynaklarına dayandıracaktır? Bize öyle geliyor ki, bu soruların cevabı, ilmî olarak bugüne kadar hiçbir şekilde verilememiştir.

Bir kere, çoklarının ileri sürdükleri boyutta ne sanayi, ne de bir ticaret burjuvazisi vardır. Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğunun son demlerinde, artisanal yöntemlerle sürdürülen sanayi girişimleri, dış etkiler karşısında dayanamayıp tamamen sönmüş; ülke mutlak yabancı sanayi ürünlerinin pazarı haline gelmiştir.

İkincisi, o vakte kadar ülkede ticarî işleri yürütenler, yabancılar veya dış uyruklu azınlıklar idi. Millî Bağımsızlık Savaşı sırasında ve savaş sonrasında (yapılan bazı antlaşmalarla), ticarî ve sınaî işleri yürüten bu kişilerin büyük çoğunluğu Türkiye'ye terketmiştir.

(14) Millî Kurtuluş Savaşının bitişiyile «Türkiye'de kurulan mukaddes ittifak»ın halkalarını dokulayan ayrıcalıklar, İsmail CEM'e göre, sırasıyla: «1) İstanbul Tüccarı Anadolu eşrafı ve toprak ağaları; 2) Millî Mücadeleye katılan subaylardan sonraları «Memleketi Kalkındırmaya» merak saranlar; 3) Mebuslar ve bürokrasinin üst kademeleri»dir. (Bkz.: **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi** 3 b., Cem Yay., İstanbul - 1973, s. 299).

(15) İzzetin ÖNDER **Âşarın Kaldırılması**, Toplum ve Bilim D., Sayı: 13 Mayıs-1981, s. 85.

(16) A. du VELAY, a.g.e., s. 202-; İ. Fazıl PELİN, a.g.e., s. 307.

Üçüncü olarak, yukarıda da belirttiğimiz gibi âşar, genellikle toprak ürünlerden 1/10 oranında ve aynı şekilde almıyordu. Meşrutiyet döneminin son ve Cumhuriyet idaresinin de başlangıç yıllarında, ülke ekonomisinin geniş bir pazar ekonomisine henüz açılmamış olduğunu gözönünde tutarsak, elinde büyük arazi bulunduran mülk sahiplerinin, ellerinde tuttıkları bu toprakları tam ve fiilen işlemedikleri veya işletemedikleri gerçeği kendiliğinden görülür. Oysa, işletmeye sokulmayan büyük topraklar üzerinde âşarın, ne olumlu ve ne de olumsuz hiçbir etkisi görülmeceğine göre, toprak mülklerinin, bu vergiye karşı aşırı bir hassasiyet göstermeleri beklenebilir. Zira âşarın kaldırılmasından sonra, o zamana kadar «Üşre tâbi arazinin kıymeti üzerinden maazam binde altı nisbetinde istifa olunan arazi vergisi sekiz misline iblâğ olunmaktadır.» (17). Halbuki, âşarın ilgasından yana oldukları söylenen toprak sahiplerinin, «âşar» dan ziyade, derhal «sekiz misline» çıkarılan bu «arazi vergisi» ne ve çiftçilere getirilen birtakım dolaylı vergilere karşı gelmeleri gerekirdi ki, bu da, bizce en çok açıklanması lâzım gelen hususlardan biridir. Ne var ki, bunların üzerinde yeterince durulmamış; «feodal toprak ağalarının kapitalistleşme süreçlerini hızlandırmak amacıyla, âşarın kaldırıldığı» tezi, malum çevrelerce hep söylenegelmiştir. Bu tezlere karşı olarak gerek lise ve gerekse Fakülte tahsil hayatında beraber bulunduğumuz ve kendilerinden her zaman yakın bir ağabeylik gördüğümüz Doç. Dr. Güneri AKALIN, «üretim genişlemesini engellediği» için âşarın kaldırılmasını «olumlu bir davranış» (18) şeklinde alkışlamaktaysa da; elbette yapılan işlemin, zaten kapalı bir ekonomide ne ölçüde «genişleme» yaratacağı tartışılmağa değer. Sayın Prof. Dr. İzzettin ÖNDER ise, «hiçbir ekonomik ve mantıksal gerekçe ile haklı göstermeye fazla imkân» bulunmayan âşarın kaldırılmasıyla «vergi sistemimizin gelişme çizgisine patolojik bir görünüm kazandırıldığını» kaydetmekte ve böylelikle, «kaynak yaratma» ve «arazi mülkiyet dağılımını etkileme» gibi iki önemli fonksiyonun işlerliğine yardımcı olacak bir fırsatın kaçırılmış olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır (19).

Bizce âşarın kaldırılmasını, ziraat işletme yapısıyla veya onun toplanmasında uygulanan yöntemle açıklamak mümkün değildir. O

(17) 23.2.1925 gün ve 552 s. K.m.5.

(18) Güneri AKALIN, a.g.e.,s. 100-101.

(19) Bkz.: İzzettin ÖNDER, a.g.m., s. 82-83.

Âsar ve Düşündürdükleri

halde, 1924 malî yılı bütçesine 27,5 milyon lira (20) kamu geliri sağlayan ve kaldırılmasından sonra da buna asla inanamayan nice Anadolu çiftçisinin birkaç yıl «âşarı verilmedi» diye mahsullerini tarhalarında tutmasına neden olan böyle randımanlı bir verginin kaldırılmasının temel sebebi ne olabilir? İlmî ve yansız bir yaklaşımla bu soruya cevap verebilmek için, konuya, ekonomik-teknik olgular açısından değil, fakat XIX. yüzyılın başlarından beri giderek artan bir şekilde şartlandırılan «Batı'ya dönük kafa yapısı» doğrultusunda yaklaşmanın gerektiği kanısındayız. Çünkü, Tanzimat'tan önce başlatılan ve «Osmanlı İmparatorluğunun açıkça reddi anlamını taşıyan batılılaşma» (21) anlam ve kapsamı gittikçe gelişen bir düşünce hareketidir. Bu hareket, günümüze kadar ulaşan canlı ve dinamik bir düşünce olduğu kadar, az gelişmiş toplumları saran amansız bir hastalıktır da!..

İşte bu hastalık, Cumhuriyet rejimini Osmanlı İmparatorluğundan bir «Kapıkulu sınıfı» devralmakla suçlayanlara(22) ve kendilerinde, Cumhuriyet yönetiminin genel maliye ve ekonomi politikasını çizme ehliyet ve yetkisi gören bazı aydınlarımıza çok geçmeden bulaşacak; ve onlar, şuurlu ya da şuursuz olarak bir başka dünyanın kapıkullarını dokulamak suretiyle, kendinden olan ve kendi ülkesinin sosyo-ekonomik yansımasını vurgulayan kurumların yıkımına, gerekçe üstüne gerekçe hazırlayacaklardır. Hattâ bu uğurda, sözkonusu kurumların kargılanması bile, sırf şekli sebeplerden ötürü yapılabilir; yüce Türk toplumunun kendine has bütün somut ve/veya soyut değer kavrahıları yadsımlanabilecektir. İşte, âşar bunlardan biridir. Sayın Sabahattin SELEK'in yerinde ve anlamlı bir biçimde belirttiği gibi, «Yeni Türkiye'nin kurucuları batılılaşma fikrini hiçbir zaman bırakmamışlardır» (23) ki, Batı kapıkulları» durumunda olan yarı ya da tam Cumhuriyet aydınları (24), sözkonusu

(20) İ. Fazıl PELİN. a.g.e., s. 307. Köylünün 1924, ve 1926 yıllarında ödediği vasıtasız vergilerin (Arazi + Âşar + Sayım) genel vergi gelirlerine oranı sırasıyla % 27,5 % 15,5 ve % 7,5 olmuştur. **Kadro M. C. 27**, Mayıs-1934, s. 14.

(21) Sabahattin SELEK, **Anadolu İhtilâli**, 6. b., Cem Yay., İstanbul-1976, s. 704.

(22) Ahmet Hamdi BAŞAR, **Milletçe Kalkınma Davamız**, Saray Kitabevi, İstanbul-1951, s. 11.

(23) **A.g.e.**, s. 705.

(24) Çağımızın aydınının eğilimleri ve onun zayıf tarafları konusunda geniş bilgi için bakınız: Sabri F. ÜLGENER, «Aydınlar Sosyolojisi ve Çağımız Aydını», İ.Ü.İ.F.M., C. 35, No.: 1-4, İstanbul-1977. Aynı şekilde Batının imâl ettiği, ne Asyalı ne Av-

kuruculara, tamamen Osmanlı'nın toprak düzeninden ve O'nun mâ-nevi değerlerinden kaynaklanan âşarı, zaman ve kamu maliyesinde meydana çıkan teknik şartlara uyacak bir tarzda yeniden düzenleme yerine, tamamen kaldırmayı önermişlerdir. Böylece ne genel Batı düşüncesinin, ne de O'nun dinî yönünü dokulayan hristiyanlığın ürünü olan âşar, Türk Vergi Sisteminden sökülüp atılmış ve Batı kapıkullarının aşırı gayretkeşliği sayesinde gerçekleştirilen bu olumsuz olayın adı da; «Türk finansında en büyük, en radikal bir inkılâp hareketi» olmuştur (25).

Bize göre bu, tamamen menfi bir olaydır. Çünkü, âşarın kaldırılmasından sonra, hiçbir şekilde âşar ölçüsünde bir vergi, ziraî sektöre uygulanamamıştır. Üstelik bu durum, bir yandan kalkınmanın finansmanının sağlıksız ve palyatif kaynaklara dayandırılmasına sebep olurken, diğer yandan da «tarımsal gelirlerin etkin olarak vergilendirilmesi» sakızının teknobürokrat ağızlarda çiğnenegelmesine gerekçe hazırlamıştır.

d) Sonuç :

Âşar, artık tarih olmuştur. Fakat, bizce bu, hiçbir vakit büyük boyutlu ve köklü bir «inkılâp» değildir. «Müstağrib» yarı aydınların aşırı gayretkeşliği sayesinde alınan bir karar olup, yeni Türk Devleti bakımından en büyük tarihî bir yanılıdır. Çünkü, âşardan sonra onun yerini dolduracak bir vergiler demeti geliştirilip uzun süreli uygulanmadığı gibi, ziraî sektörün kendinden beklenen fonksiyonlar gerçekleşmemiş ve bu sektördeki meseleler de el'an halledilmiş değildir. Üstelik, büyük mücadeleler ve kayıplar uğruna geliştirilip inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti'nin ana hedefi sosyo-ekonomik kalkınmasının finansmanına en etkin bir malî kaynak teşkil edecek olan bir vergi, maalesef bu suretle yok edilmiştir.

rupa'lı, ne Müslüman ve ne de Hıristiyan olabilen bu yeni insan tipini «müstağrib» olarak tavsif ediyor büyük düşünür Cemil MERİÇ. Ona göre, «Müstağrib ne yeni bir dünya görüşü kurabilir, ne de batının cömertçe sunduğu türlü ideolojiler arasında seçim yapacak güçtedir». Çünkü bu, «Başkası olmak, halka benzemek, uzaktakine bağlanmak ihtiyacı»ndan kaynaklanan amansız bir hastalıktır. *Mağaradakiler*, Ötügen Yay., İstanbul-1978, s. 32-33 ve 100.

(25) İ. Fazıl PELİN, a.g.e., s. 307.